Hydrangea paniculata - Euro-trial

Ir. M.H.A. Hoffman en R.T. Houtman

Het aantal cultivars van Hydrangea paniculata, (Pluimhortensia) is de afgelopen jaren flink toegenomen. Vooral in België en Nederland is er de afgelopen jaren een aantal veelbelovende nieuwe cultivars ontstaan. Het was onduidelijk in hoeverre de nieuw geïntroduceerde cultivars een verbetering vormen van het bestaande sortiment. Daarom is een sortimentskeuring uitgevoerd. Er zijn bijna 40 verschillende cultivars verzameld en opgeplant. Op initiatief van de KVBC is dit als Euro-trial uitgevoerd. De cultivars zijn niet alleen in Nederland getest, maar via samenwerkingspartners ook in enkele andere Europese landen. Hierbij werd over en weer informatie uitgewisseld.

Onderzoek in Nederland

In totaal zijn er ruim 30 verschillende cultivars en selecties van *Hydrangea paniculata* verzameld. Ze waren grotendeels afkomstig van Nederlandse kwekerijen, aangevuld met enkele cultivars uit het buitenland. Door de KVBC zijn deze vermeerderd en verstuurd naar de verschillende deelnemers van de Euro-trail. Hierdoor kreeg iedereen hetzelfde uitgangsmateriaal. In Nederland werd de jonge collectie aangeplant op het proefveld van Praktijkonderzoek Plant & Omgeving (PPO) in Boskoop op veengrond. Dezelfde collectie is ook aangeplant op zandgrond bij Darthuizer Boomkwekerijen. De hele collectie werd per locatie dubbel aangeplant, waarbij de ene collectie jaarlijks licht werd gesnoeid en de andere tot aan de basis teruggeknipt werd. Van 2003 tot 2008 zijn er waarnemingen verricht door PPO en is de collectie diverse malen gekeurd door de keuringscommissie van de KVBC. Alle beoordeelde planten zijn geïdentificeerd, beschreven en gefotografeerd.

Het onderzoek werd gefinancierd door het Productschap Tuinbouw.

Euro-trial in andere landen

Tegelijk met het opplanten in Nederland werd in verschillende andere Europese landen hetzelfde sortiment opgeplant. Daarmee is dit het eerste onderzoek in het kader van de Euro-trials. Tot op heden worden in diverse landen in Europa planten op sier- en gebruikswaarde beoordeeld. Omdat de meeste boomkwekerijproducten in grote delen van Europa worden gekweekt gebeurt het vaak dat dezelfde planten in verschillende landen worden beoordeeld, terwijl er niet of slechts op bescheiden schaal uitwisseling van gegevens plaatsvindt. Met het opzetten van de Euro-trials is hierin verandering gekomen.
In 2001 zocht de KVBC contact met de Duitse Bund deutscher Baumschulen (BdB) met als doel om nauwer samen te werken op het gebied van keuringen. Al snel bleek dat er ook interesse in Frankrijk (Institut National d'Horticulture)

61. De keuringscommissie aan het werk

62. Sortimentsproef *H. paniculata* in Boskoop

en Engeland (Royal Horticultural Society) was om hierin te participeren. Omdat *Hydrangea paniculata* in vrijwel geheel Europa een populaire plant is werd voor een opplant van cultivars van deze soort gekozen. Voordelen hierbij zijn dat deze planten over het algemeen gezond zijn, op diverse grondsoorten kunnen groeien en uitbundig bloeien.
Voor de Euro-trials zijn alle cultivars tegelijkertijd onder dezelfde omstandigheden gestekt. Vervolgens zijn de planten naar de verschillende testlocaties gebracht In totaal werd van zes testlocaties gebruik gemaakt. De planten werden op de volgende locaties opgeplant:

Land	USDA	Grondsoort	pH	neerslag/jr
Frankrijk				
Pépinières Minier (Beaufort-en-Vallée)	8b	dilluviaal zanderige klei	7.0	680 mm
Duitsland:				
Prüfstelle Rethmar (Hannover)	7a	zanderige klei	6.2	605 mm
Fachhochschule Weihenstephan (Freising)	6a	zware leemgrond	7.1	780 mm
Nederland:				
PPO (Boskoop)	8b	veen	5.0	850 mm
Darthuizer Boomkwekerijen (Leersum)	8a	diluviale zandgrond	6.7	670 mm
Verenigd Koninkrijk				
RHS Garden (Wisley)	9a	zanderige leemgrond	6.8	625 mm

Tijdens de keuringen op de verschillende locaties werden steeds dezelfde criteria gebruikt.
In dit keuringsrapport konden dan ook gegevens en resultaten verwerkt worden die bij de buitenlandse partners werden verkregen. Op deze manier wordt duidelijk welke cultivars het in de verschillende klimaten goed doen, waardoor de resultaten bijdragen aan de kwaliteit van *Hydrangea paniculata* in verschillende landen. De Euro-trials kunnen handelsbevorderend werken omdat bekend is welke cultivars in de verschillende landen goed presteren en hoog gewaardeerd worden.

Na deze *Hydrangea paniculata* keuring zijn inmiddels twee andere Euro-trials gestart: *Buddleja* en *Weigela*. De samenwerking is daarbij inmiddels uitgebreid tot zeven organisaties/landen. Aan de Euro-trial *Buddleja* wordt naast bovengenoemde organisaties ook deelgenomen door de Höhere Bundeslehr- und Versuchsanstalt für Gartenbau, Königshof (Wilfleinsdorf), Oostenrijk.
Met ingang van de Euro-trial *Weigela* zullen ook Ierland en Italië vertegenwoordigd zijn. In Ierland wordt het onderzoek gedaan door de Irish Nursery Association in samenwerking met Teagasc. De opplanten vinden plaats bij Fitz-Gerald Nurseries, Stoneyford, Co. Kilkenny. In Italië wordt het onderzoek uitgevoerd door en opgeplant bij Centro Sperimentale per il Vivaismo (Ce.Spe.Vi) in Pistoia.

Taxonomie en verspreiding

Hydrangea paniculata komt van nature voor in Japan, China, Korea en het zuidoosten van Siberië (tot op het eiland Sachalin). Het is daar een variabele soort, die onder andere groeit in open bossen en in struikgewas op berghellingen en in valleien.

H. paniculata is het meest verwant met *H. heteromalla*; ze behoren tot dezelfde subsectie (subsectie *Heteromallae* van de sectie *Hydrangea*. Het enige taxon dat in *H.paniculata* ooit is onderscheiden is f. velutina. Deze onderscheidt zich door de sterke beharing van diverse delen. Enkele cultivars, waaronder 'Praecox', 'Dharuma' en 'Crûg Farm' vormen wel een afwijkende groep. Dit vanwege de vroegere bloeitijd en de plattere bloeiwijze. Wellicht is dit te wijten aan het feit dat deze cultivars geen zuivere *H. paniculata* zijn, maar kruisingen met *H. heteromalla*. DNA-onderzoek zal dit gemakkelijk moeten kunnen uitwijzen. Er is ook voorgesteld om er een ondersoort van te maken indien het wel zuivere *H. paniculata* is (Van Gelderen et al., 2004). Een betere optie zou echter zijn om er een cultivargroep van te maken; bijvoorbeeld Praecox Groep. Ook een groep van (grotendeels) steriele cultivars zou apart onderscheiden kunnen worden. Daar *H. paniculata* nog voldoet als kapstok voor bijna alle Pluimhortensia-cultivars en het aantal nog steeds overzichtelijk is, zijn in dit stadium nog geen cultivargroepen gebruikt.

63. *Hydrangea paniculata* is een gemakkelijke tuinplant

64. De bloeiwijzen hebben ook in de winter sierwaarde

65. Roodverkleuring bloeiwijzen zeer sterk bij *H. paniculata* 'DVPPinky' (PINKY WINKY)

Beschrijving

H. paniculata is van nature een opgaande struik of soms kleine boom, 2-5 m hoog. De jonge scheuten zijn vaak eerst iets behaard en worden later kaal. De bladeren zijn tegenoverstaand of staan in kransen van drie. De bladschijf is 5-15 cm lang en 3-8 cm breed, ovaal tot eirond, kaal van boven en aan de onderzijde vaak iets op de nerven behaard, met getande rand en spitse tot toegespitste top. Bladsteel 1-3 cm. Bloeiwijze pluimvormig, piramidaal, 15-20 cm lang en 10-13 cm breed (bij sommige cultivars groter), met grote steriele en kleine fertiele bloemen (sommige cultivars hebben alleen steriele bloemen). Zowel steriele als fertiele bloemen wit of crèmewit, vaak later meer of minder roodachtig verkleurend. Steriele bloemen 1,5-3 cm in doorsnede, met 4 brede afgeronde ongelijke bloembladen. De fertiele bloemen hebben witte vergroeide kelkbladen; de buis ruim 1 mm lang en de kelktanden driehoekig en ca. 1 mm lang. De kroonbladen zijn eirond tot eirond-lancetvormig, 2,5-3 cm lang. Meeldraden ongelijk, de langste ca. 4,5 cm. Bloeitijd juli-augustus.

Gebruikswaarde

Pluimhortensia's zijn gemakkelijke tuinplanten. In een heesterborder, als solitair, maar ook gekweekt op een stammetje wordt de soort veel gebruikt. Ze stellen minder hoge eisen dan bijvoorbeeld de Boerenhortensia's (*H. macrophylla*). Pluimhortensia's bloeien op het jonge hout. Dit in tegenstelling tot *H. macrophylla* waarvan de bloemen al voor de winter worden aangelegd. De bloemen van Pluimhortensia's zijn niet gevoelig voor late nachtvorst zoals bij *H. macrophylla*. De planten kunnen ook in de winter helemaal teruggeknipt worden en zullen op de jonge takken vervolgens relatief grote bloeiwijzen ontwikkelen. De winterhardheid is uitstekend; *H. paniculata* groeit tot in zone 4, dus bijvoorbeeld tot ver in Noord- en Oost-Europa (*H. macrophylla* groeit tot in zone 6a). Verder stelt *H. paniculata* ook weinig eisen aan de grondsoort; ook vrij droge en arme gronden worden getolereerd.

Planten die niet gesnoeid worden zullen na enkele jaren verouderen; ze worden kaal van onderen en bloeien steeds minder rijk. Daarom wordt aanbevolen om minimaal elk jaar licht te snoeien en af en toe wat oude takken eruit te knippen. Jaarlijks volledig terugknippen kan natuurlijk ook. Dit geeft grotere bloeiwijzen en een iets latere bloei (1 á 2 weken).

Een aantal cultivars zoals 'Big Ben', 'Pink Diamond', 'Phantom' en 'DVPPinky' (PINKY WINKY) hebben bloeiwijzen die prachtig roodachtig verkleuren, waardoor de plant soms tot in de herfst sierwaarde heeft. Takken van deze cultivars zijn ook prima te gebruiken op de vaas. Eerst een beetje water erbij, dan langzaam op laten drogen en je hebt de hele winter genot van de kleurrijke verdroogde bloeiwijzen.

H. paniculata staat ook bekend om de bestendigheid tegen uitlaatgassen en andere rookverontreinigingen. Dit maakt de soort zeer geschikt voor industrieterreinen en drukke verkeerspunten.

Vermeerdering

De vermeerdering van *H. paniculata* is niet moeilijk. Voorheen werden cultivars door enten vermeerderd maar tegenwoordig wordt deze methode alleen nog maar gebruikt als de planten op een stam worden gezet. Van de gekeurde cultivars lenen met name 'Ammarin', 'Grandiflora' en 'Harry's Souvenir' zich hiervoor. Als onderstam moet bij voorkeur worden uitgegaan van een sterk groeiende cultivar met stevige (en vooral rechte) takken. 'Greenspire' en 'White Goliath' lenen zich hier goed voor. Het enten gebeurt in februari en de planten worden na enten in de koude kas gekuild of weggegraven.

De meest gebruikte en eenvoudigste methode van vermeerdering is zomerstek. De stekken kunnen vrijwel het gehele seizoen worden genomen (van half mei tot in september). Te zacht stek zal (uiteraard) sneller door schimmels worden aangetast. Groeistof is in principe niet nodig.

Om sneller een voorraad op te bouwen worden cultivars soms ook van winterstek vermeerderd. De winterstekken worden in februari in trays gestoken en in de koude kas of tunnel onder plastic weggezet. Het slagingspercentage ligt weliswaar lager, maar het biedt wel een extra vermeerderingsmoment.

Ontwikkeling van nieuwe cultivars

De ontwikkeling van het moderne sortiment *Hydrangea paniculata* begon in 1958 bij Robert en Jelena de Belder in Arboretum Kalmthout. Tot dan was het sortiment vrij beperkt en bestond het alleen uit cultivars met vrij open bloeiwijzen met veel fertiele bloemen. De De Belders oogstten zaad van 'Floribunda'. De zaailingen werden op één na vernietigd door vogels die wormen zochten op het zaaibed. Het enige kiemplantje dat overleefde bleek een prachtige cultivar, die toepasselijk 'Unique' gedoopt werd. 'Unique' vormt de start van de hausse aan nieuwe cultivars die vervolgens

66. *Hydrangea paniculata* 'Limelight' is één van de opvallende nieuwigheden

geïntroduceerd werden. In Kalmthout en Hemelrijk gingen de De Belders door met kruisen en een gestage stroom cultivars was het gevolg: ‘Brussels Lace’, ‘Burgundy Lace’, ‘Pink Diamond’ en ‘White Moth’ zijn enkelen hiervan. Arboretum Kalmthout is ook betrokken bij de introductie van de zeer veel gekweekte cultivar ‘Kyushu’. Robert en Jelena De Belder kregen van Collingwood Ingram stekken van een zaailing uit in het wild in Japan verzameld zaad. Deze plant, toen nog niet voorzien van een cultivarnaam, werd onder kwekerijen verspreid als *H. paniculata* “ex. Kyushu”, waarbij verwezen werd naar de oorspronkelijke oogstplaats van het zaad. Deze plant won echter snel aan populariteit en de aanduiding “ex. Kyushu” werd spoedig gewijzigd in de cultivarnaam ‘Kyushu’.
Een andere persoon die belangrijk werk heeft verricht in de ontwikkeling van nieuwe cultivars is Pieter Zwijnenburg uit Boskoop. Begin jaren ’90 van de vorige eeuw werden op de kwekerij in Boskoop een aantal klonen geselecteerd. De meest opvallende hiervan was ‘Limelight’. Deze plant valt niet alleen op door de dichte bloempluimen die vooral bestaan uit steriele bloemen, maar vooral door de afwijkende bloemkleuren. Naast ‘Limelight’ werden ook verschillende andere cultivars geïntroduceerd, waaronder ‘Big Ben’, ‘Mega Pearl’, Phantom’ en ‘Silver Dollar’. Dat het kruisingswerk van Zwijnenburg van hoog niveau was blijkt uit dit keuringsrapport. Maar liefst drie van de vier planten die met drie sterren werden bekroond zijn van zijn hand.
Mede onder invloed van het werk van Robert en Jelena de Belder en Pieter Zwijnenburg werd *H. paniculata* een populaire plant en gingen ook andere veredelaars zich met *H. paniculata* bezighouden. Inmiddels is het aantal cultivars uitgegroeid tot meer dan veertig!

Keuringsrapport

Waardering (*Valuation*)

***	= uitstekend (*excellent*)
**	= zeer goed (*very good*)
*	= goed (*good*)
s	= voor speciale doeleinden (*for special purposes)*
o	= kan vervallen (*can be eliminated*)

Het keuren van *H. paniculata* cultivars is niet gemakkelijk. De cultivars kunnen grofweg in twee groepen verdeeld worden. Cultivars met veel fertiele bloemen en wat minder steriele bloemen in de bloeiwijze en cultivars met veel steriele bloemen en weinig tot geen fertiele bloe-

67. *Hydrangea paniculata* ‘Ammarin’

men waardoor een dichte bloempluim ontstaat. Desondanks lijken veel cultivars (vrij) sterk op elkaar. Een en ander houdt ook in dat veel cultivars niet echt slecht zijn. Geprobeerd is om de negatieve aspecten van de cultivars die niet bekroond zijn zo duidelijk mogelijk weer te geven.
Naast het hier beoordeelde sortiment waren nog twee klonen in de opplant aanwezig. Deze twee, in de keuring onder de werknamen "National Arboretum" en "Taiwan Form" opgeplante cultivars, werden niet bekroond er was derhalve geen noodzaak om deze van een geldige cultivarnaam te voorzien.
De volgende cultivars werden door de keuringscommissie beoordeeld:

** ***H. paniculata*** **'Ammarin'**
(Kwekerij Rein & Mark Bulk, Boskoop, 1999)
GROEIWIJZE: laag en breed (teruggeknipte planten 0,7 m hoog en 1 m breed), middeldicht, stevig; jonge stengels rood; tamelijk gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 10 × 4,5 cm, eirond, rand getand, midgroen, (vrijwel) kaal.
BLOEIWIJZE: pluimvormig tot bolvormig, middelgroot, ca. 26 × 23 cm, halfdicht, met meest fertiele en weinig steriele bloemen; rijk bloeiend.
BLOEMEN: wit, sterke roodverkleuring, ca. 4 cm in doorsnede; bloembladen 2,5 × 1,5 cm, ovaal en iets gegolfd, gaafrandig, elkaar iets overlappend; bloeitijd juli-september (mooie nabloei).
De kenmerkende lage en brede groeiwijze van 'Ammarin' werd steeds hoger gewaardeerd naarmate de keuring vorderde. Jonge planten kunnen wat iel overkomen, maar na enkele jaren blijkt de habitus compact en gesloten, zelfs op veengrond, waar *H. paniculata* de neiging heeft erg hard te groeien. Mede door de sterke roodverkleuring en de goede nabloei werd 'Ammarin' met twee sterren gewaardeerd.

*** ***H. paniculata*** **'Big Ben'**
(Pieter Zwijnenburg Jr., Boskoop, 1990)
GROEIWIJZE: vrij hoog (teruggeknipte planten 1,4 m hoog en 1,5 m breed), middeldicht, stevig; jonge stengels rood; nauwelijks gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 13 × 7,5 cm, eirond, rand getand, lichtgroen, zwak behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig, zeer groot, ca. 38 × 23 cm, halfdicht, met steriele en fertiele bloemen; rijk bloeiend.
BLOEMEN: wit, sterke roodverkleuring, ca. 4,5 cm in doorsnede; bloembladen 2,5 × 2 cm, ovaal tot rond, gaafrandig, elkaar niet of nauwelijks overlappend; bloeitijd half juli-oktober (zeer mooie nabloei).

68. *Hydrangea paniculata* 'Big Ben'

De stevige takken van 'Big Ben' dragen zeer grote bloempluimen. Door de opvallende lengte lijken de bloeiwijzen relatief slank. Sterke roodverkleuring werd door de keuringscommissie over het algemeen hoog gewaardeerd. Deze eigenschap is ook bij 'Big Ben' een van de redenen voor de hoge bekroning. De lange bloeitijd en goede nabloei maken 'Big Ben' tot een uitstekende cultivar.

o ***H. paniculata*** **'Bridal Veil'**
(R. & J. de Belder, Arboretum Kalmthout, België, 1995)
GROEIWIJZE: laag en vrij breed (teruggeknipte planten 0,8 m hoog en 1,1 m breed), vrij los, vrij slap; jonge stengels bruingroen tot rood; iets gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 19 × 5 cm, eirond, rand grof getand en iets gegolfd, midgroen, tamelijk behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig, middelgroot, ca. 28 × 19 cm, vrij dicht, met steriele en fertiele bloemen; vrij arm bloeiend.
BLOEMEN: wit, geen roodverkleuring, groot ca. 8 cm in doorsnede; bloembladen 4 × 3 cm, ovaal-

langwerpig, grof getand, elkaar niet of nauwelijks overlappend; bloeitijd juli-augustus.
De grof getande steriele bloemen van 'Bridal Veil' zijn zeer fraai. Helaas groeit deze cultivar met zeer slappe takken die altijd over de grond liggen. De brede, losse bloempluimen verschijnen niet overdadig en liggen bovendien, vanwege de slappe takken, op de grond.

o ***H. paniculata*** **'Brussels Lace'**
(R. & J. de Belder, Arboretum Kalmthout, België, 1975)
GROEIWIJZE: vrij laag en vrij breed (teruggeknipte planten 1,2 m hoog en 1,5 m breed), middeldicht, middelstevig; jonge stengels bruingroen; weinig gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 12 × 5,5 cm, eirond, rand getand, lichtgroen, zwak behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig, groot, ca. 30(-46) × 17(-28) cm, halfdicht, met steriele en fertiele bloemen; rijk bloeiend.
BLOEMEN: wit, geen roodverkleuring, 5 cm in doorsnede; bloembladen 2,5 × 1,5 cm, ovaal, gaafrandig, elkaar niet of nauwelijks overlappend; bloeitijd juli-augustus.
Goede cultivar met een vrij compacte groei en stevige takken. De grote tot zeer grote bloempluimen zijn erg opvallend maar de plant heeft een relatief korte bloeitijd. In de keuringen eindigde 'Brussels Lace' vrij hoog, maar uiteindelijk gaf de keuringscommissie de voorkeur aan (in bloei) min of meer gelijke cultivars als 'Greenspire' en 'Kyushu'. 'Brussels Lace' kan wel wat open vallen als de plant ouder wordt. Het is dus zeker geen slechte cultivar, maar er zijn binnen de "klassieke" Pluimhortensia's betere cultivars.

o ***H. paniculata*** **'Burgundy Lace'**
(R. & J. de Belder, Arboretum Kalmthout, België, 1975)
GROEIWIJZE: vrij hoog (teruggeknipte planten 1,4 m hoog en 1,6 m breed), vrij dicht, middelstevig; jonge stengels groen; weinig gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 14 × 6 cm, eirond-ovaal, rand getand, midgroen, zwak behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig, zeer groot, ca. 56(-65) × 28(-40) cm, halfdicht, met steriele en fertiele bloemen; vrij rijk bloeiend.
BLOEMEN: wit, zwakke roodverkleuring, ca. 4,5 cm in doorsnede; bloembladen 2,5 × 2 cm, ovaal tot rond, gaafrandig met ingesneden top, elkaar overlappend; bloeitijd juli-augustus.
Ten tijde van de introductie was dit één van de beter roodverkleurende Pluimhortensias. Inmiddels is 'Burgundy Lace' voorbijgestreefd door modernere cultivars als 'Big Ben' en 'DVPPinky' (PINKY WINKY). De stevigheid van de takken van 'Burgundy Lace' kan te wensen overlaten waardoor een wat warrige plant kan ontstaan. Net als 'Pink Diamond' (zie aldaar) lijkt deze cultivar beter te presteren op een zwaardere bodem. In de opplant in Wisley Garden (Engeland) stond deze cultivar er schitterend bij. De planten vormden daar sterke takken, grote bloempluimen en de steriele bloemen hadden een goede roodverkleuring.

o ***H. paniculata*** **'Dolly'**
(Pieter Zwijnenburg Jr., Boskoop, 1990)
GROEIWIJZE: middelhoog (teruggeknipte planten 1,6 m hoog en 1,6 m breed), middeldicht, middelstevig; jonge stengels roodachtig; nauwelijks gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 13 × 7 cm, eirond, rand grof getand en iets gegolfd, midgroen, zwak behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig tot bolvormig, groot, ca. 34 × 25 cm, vrij dicht, met meest steriele en weinig fertiele bloemen; rijk bloeiend.
BLOEMEN: wit, vrij duidelijke roodverkleuring, ca. 6 cm in doorsnede; bloembladen 3 × 2,5 cm, ovaal tot rond, iets gootvormig, gaafrandig tot getand, elkaar niet of nauwelijks overlappend; bloeitijd juli-augustus.
'Dolly', genoemd naar het eerste gekloonde dier (schaap), heeft zeer dichte bloempluimen die vrijwel volledig uit steriele bloemen bestaan. Omdat de plant vrij veel lijkt op de hoog bekroonde 'Limelight' en 'Phantom' werd besloten om 'Dolly' niet met sterren te waarderen. Evenals bij de fraaie 'Mega Pearl' is 'Dolly' geen inferieure cultivar, maar werd door de keuringscommissie de voorkeur gegeven aan 'Limelight' en 'Phantom'.

*** ***H. paniculata*** **'DVPPinky' (PINKY WINKY)**
(Onderzoeksstation Melle, België, 2003)
GROEIWIJZE: middelhoog (teruggeknipte planten 1,2 m hoog en 1 m breed), vrij dicht, stevig; iets gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 9 × 5 cm, eirond, rand getand, donkergroen, zwak behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig, middelgroot, ca. 30 × 16 cm, halfdicht, met steriele en fertiele bloemen; rijk bloeiend.
BLOEMEN: roodwit, zeer sterke roodverkleuring, ca. 2,5 cm in doorsnede; bloembladen 2 × 1,5 cm, ovaal, gaafrandig met ingesneden top, elkaar iets overlappend; bloeitijd juli-oktober (zeer mooie nabloei).
De bloempluimen van deze cultivar zijn opval-

69. *Hydrangea paniculata* 'DVPPinky' (PINKY WINKY)

lend symmetrisch en kegelvormig. Ze vallen op door de spectaculaire verkleuring naar dieprood tot purperrood. De plant maakt stevige takken, groeit compact en is rijkbloeiend.

o ***H. paniculata* 'Everest'**
(Sir Harold Hillier Arboretum, Ampfield, Verenigd Koninkrijk, 1989)
Syn. *H. paniculata* 'Mount Everest'
GROEIWIJZE: vrij laag (teruggeknipte planten 1 m hoog en 1 m breed), vrij los, middelstevig; jonge stengels roodachtig; tamelijk gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 8 × 4 cm, eirond-ovaal, rand getand, donkergroen, (vrijwel) kaal.
BLOEIWIJZE: pluimvormig, middelgroot, ca. 28 × 18 cm, vrij dicht, met meest steriele en weinig fertiele bloemen; rijk bloeiend.
BLOEMEN: bij uitlopen iets crème, later wit, zwakke roodverkleuring, ca. 4,5 cm in doorsnede; bloembladen 2,5 × 2 cm, ovaal tot rond, gaafrandig, elkaar iets overlappend; bloeitijd half juli-augustus.
De vrij losse groeiwijze geeft 'Everest' en ietwat warrig karakter. De bloeitijd is relatief kort en de bloemen kleuren niet of nauwelijks rood bij verbloeien, eerder bruin. Hoewel deze plant als "verbetering" van 'Grandiflora' beschouwd kan worden is deze voorbijgestreefd door andere cultivars.

o ***H. paniculata* 'Floribunda'**
(Japan, circa 1867)
GROEIWIJZE: vrij laag (teruggeknipte planten 1 m hoog en 1 m breed), middeldicht, middelstevig; jonge stengels roodachtig; sterk gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 15 × 9 cm, eirond, rand getand, (donker)groen, zwak behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig, middelgroot, ca. 30 × 18 cm, halfdicht, met steriele en fertiele bloemen; vrij rijk bloeiend.
BLOEMEN: wit, sterke roodverkleuring, ca. 5 cm in doorsnede; bloembladen regelmatig 5 per bloem, 2,5 × 2 cm, ovaal tot rond, gaafrandig, elkaar overlappend; bloeitijd juli-september (mooie nabloei).
Oude Japanse cultivar die via Carl Maximowicz (1827-1891), verbonden aan de botanische tuin van St. Petersburg, in West-Europa werd verspreid. Robert en Jelena de Belder speelden een belangrijke rol bij de verdere verspreiding en bekendwording van deze cultivar in Europa. De geschiedkundige waarde van 'Floribunda' is enorm; het was deze cultivar die door de De Belders werd gebruikt als moederplant. 'Floribunda' is dus de moederplant die aan het begin van de veredeling van *H. paniculata* stond. Qua sierwaarde is 'Floribunda' inmiddels overklast door de modernere cultivars.

H. paniculata 'Goliath': ***H. paniculata* 'White Goliath'**

o ***H. paniculata* 'Grandiflora'**
(Geïmporteerd uit Japan in 1864)
GROEIWIJZE: laag en vrij breed (teruggeknipte planten 1,2 m hoog en 1,5 m breed), vrij los, zeer slap; jonge stengels bruin tot rood; tamelijk gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 9 × 4 cm, eirond-ovaal, rand getand, midgroen, (vrijwel) kaal.
BLOEIWIJZE: pluimvormig tot ietwat bolvormig, vrij klein, ca. 16 × 13 cm, zeer dicht, met meest steriele en weinig fertiele bloemen; vrij rijk bloeiend.
BLOEMEN: wit, sterke roodverkleuring, ca. 3 cm in doorsnede; bloembladen 1,5 × 1 cm, ovaal, gaafrandig, elkaar niet of nauwelijks overlappend; bloeitijd juli-augustus.
Evenals de hierboven beschreven 'Floribunda' werd 'Grandiflora' in het midden van de 19e eeuw uit Japan geïmporteerd. 'Grandiflora'

werd door Philipp Franz Von Siebold (1796-1866) in Europa ingevoerd en via de befaamde kwekerij van Lemoine in Nancy, Frankrijk in de handel gebracht.
Hoewel 'Grandiflora' tot het standaardsortiment behoort is deze cultivar niet meer aan te bevelen. De takken zijn te slap en de plant is vrij gevoelig voor spint en roest. Vanwege de slappe takken is 'Grandiflora' wel geschikt om op een stam te kweken.

** ***H. paniculata*** **'Greenspire'**
(R. & J. de Belder, Arboretum Kalmthout, België, 1975)
GROEIWIJZE: vrij hoog (teruggeknipte planten 1,3 m hoog en 1,4 m breed), middeldicht, stevig; jonge stengels roodachtig; weinig gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 14 × 6,5 cm, eirond-ovaal, rand getand, midgroen, zwak behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig, zeer groot, ca. 40(-52) × 25 cm, halfdicht, met steriele en fertiele bloemen; rijk bloeiend.
BLOEMEN: wit, zwakke roodverkleuring, ca. 5 cm in doorsnede; bloembladen 2,5 × 2 cm, ovaal tot rond, gaafrandig, elkaar overlappend; bloeitijd juli-augustus.
In de bloempluimen zijn steeds donkergroene bladeren zichtbaar, dit is zeer karakteristiek voor 'Greenspire'. Hierdoor geeft de bloeiwijze een wat groenige indruk, terwijl de bloemen toch wit zijn. 'Greenspire' groeit sterk omhoog en vormt stevige takken. Het is een gezonde, rijk bloeiende struik met prachtige grote bloeiwijzen.

o ***H. paniculata*** **'Harry's Souvenir'**
(Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, Boskoop, 2003)
GROEIWIJZE: vrij laag en breed (teruggeknipte planten 1 m hoog en 1,6 m breed), middeldicht, zeer slap; jonge stengels rood; iets gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 10 × 6 cm, eirond, rand grof getand, midgroen, (vrijwel) kaal.
BLOEIWIJZE: bolvormig, vrij klein, ca. 20 × 20 cm, zeer dicht, met meest steriele en weinig fertiele bloemen; vrij rijk bloeiend.
BLOEMEN: bij uitlopen iets crème, later wit, sterke roodverkleuring, ca. 4,5 cm in doorsnede; bloembladen 2 × 1,5 cm, ovaal tot rond, gaafrandig, elkaar niet of nauwelijks overlappend; bloeitijd juli-september (mooie nabloei).
'Harry's Souvenir' werd "gedoopt" tijdens de opening van de sortimentstuin "Harry van de Laar" in Boskoop. Deze cultivar heeft jarenlang als onbenaamde kloon van *H. paniculata* in de

70. ***Hydrangea paniculata*** **'Greenspire'**

sortimentstuin gestaan. Daar viel hij op vanwege de zeer rijke bloei op oudere leeftijd. ‘Harry’s Souvenir’ heeft qua groei wel wat weg van ‘Grandiflora’, maar heeft kleinere bloeiwijzen. Ook ‘Harry’s Souvenir’ leent zich om op een stam te kweken. Uiteindelijk voegt deze cultivar weinig toe aan het sortiment, reden voor de keuringscommissie om deze niet met waardesterren te bekronen.

o ***H. paniculata*** **‘Kolmagimo’ (MAGICAL MOONLIGHT)**
(Kolster BV, Boskoop, 2005)
GROEIWIJZE: vrij hoog (teruggeknipte planten 1,3 m hoog en 1 m breed), vrij los, vrij slap; weinig gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 10 × 6 cm, eirond, rand getand, midgroen, zwak behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig, groot, ca. 35 × 25 cm, zeer dicht, met meest steriele en weinig fertiele bloemen; rijk bloeiend.
BLOEMEN: bij uitlopen crème, later wit, ca. 3 cm in doorsnede; bloembladen 2 × 1,5 cm, ovaal tot rond, gaafrandig, elkaar overlappend; bloeitijd juli-september (mooie nabloei).
De enorm grote bloempluimen met grote steriele bloemen trekken meteen de aandacht. Deze cultivar werd speciaal ontwikkeld om als snijheester toegepast te worden. Als tuinplant voldoet deze cultivar echter veel minder goed. De plant vertakt maar matig en de takken zijn niet sterk genoeg om de enorme bloeiwijzen te dragen.

** ***H. paniculata*** **‘Kyushu’**
(Geïmporteerd door Collingwood Ingram uit Japan)
GROEIWIJZE: hoog (teruggeknipte planten 1,7 m hoog en 1,5 m breed), middeldicht, zeer stevig; jonge stengels bruingroen; nauwelijks gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 15 × 2,5 cm, eirond-ovaal, rand getand, midgroen, tamelijk behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig, zeer groot, ca. 40 × 14 cm, vrij los, met meest fertiele en weinig steriele bloemen; rijk bloeiend.
BLOEMEN: wit, geen roodverkleuring, ca. 5 cm in doorsnede; bloembladen 2,5 × 2 cm, ovaal tot rond, gaafrandig met ingesneden top, elkaar iets overlappend; bloeitijd juli-augustus.
Genoemd naar het Japanse eiland waarvan het zaad afkomstig was waaruit deze cultivar al in het begin van de 20e werd geselecteerd. Via Robert en Jelena de Belder werd ‘Kyushu’ onder kwekerijen verspreid. Tegenwoordig is het één van de meest gekweekte cultivars, geprezen om

71. *Hydrangea paniculata* ‘Kyushu’

zijn goede groei, zeer stevige takken en rijke bloei. Vanwege de vrij slanke groei leent ‘Kyushu’ zich prima om in pot te kweken. Veel mensen zijn gecharmeerd van de vrij losse en open bloempluimen.

*** ***H. paniculata*** **‘Limelight’**
(Pieter Zwijnenburg Jr., Boskoop, 1990)
Syn. *H. paniculata* ‘Zwijnenburg’
GROEIWIJZE: vrij hoog (teruggeknipte planten 1,5 m hoog en 1,6 m breed), vrij dicht, stevig; jonge stengels roodachtig; weinig gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 11 × 5 cm, eirond, rand getand, midgroen, zwak behaard.
BLOEIWIJZE: bolvormig, middelgroot, ca. 28 × 27 cm, zeer dicht, met meest steriele en weinig fertiele bloemen; zeer rijk bloeiend.
BLOEMEN: bij uitlopen opvallend crème, later wit, vrij duidelijke roodverkleuring, ca. 4 cm in doorsnede; bloembladen 2,5 × 2 cm, ovaal tot rond, gaafrandig, elkaar niet of nauwelijks overlappend; bloeitijd half juli-september (mooie nabloei).
Vanaf het begin van de keuringen was ‘Limelight’ de favoriet van zowel de Nederlandse als de buitenlandse commissieleden. De dichte en

72. *Hydrangea paniculata* 'Limelight'

73. *Hydrangea paniculata* 'Limelight'

compacte groei, rijke bloei en opvallende bloemkleuren zijn allemaal bovengemiddeld. Daarbij bloeit de plant langdurig en heeft deze een goede nabloei. De roodverkleuring is wisselend en kan jaarlijks, afhankelijk van grondsoort en lokaal klimaat, wisselen.

H. paniculata MAGICAL MOONLIGHT: ***H. paniculata* 'Kolmagimo'**

o ***H. paniculata* 'Mega Pearl'**
(Pieter Zwijnenburg Jr., Boskoop, 1990)
GROEIWIJZE: hoog (teruggeknipte planten 1,7 m hoog en 1,7 m breed), vrij dicht, middelstevig; jonge stengels rood tot roodachtig; weinig gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 16 × 7,5 cm, eirond, rand getand, midgroen, zwak-tamelijk behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig tot bolvormig, groot, ca. 32 × 27 cm, zeer dicht, met meest steriele en weinig fertiele bloemen; zeer rijk bloeiend.
BLOEMEN: bij uitlopen crème, later wit, sterke roodverkleuring, ca. 5 cm in doorsnede; bloembladen 2,5 × 1,5 cm, ovaal, gaafrandig, elkaar niet of nauwelijks overlappend; bloeitijd juli-oktober (zeer mooie nabloei).
Ontstond uit hetzelfde zaaisel als 'Phantom', 'Dolly', 'Silver Dollar', etc. 'Mega Pearl' (een naam die afkomstig is uit een wasmiddelenreclame) lijkt dan ook vrij sterk op 'Phantom' (***, zie aldaar). Zowel 'Mega Pearl' als 'Phantom' eindigden zeer hoog in de keuringen. Beide cultivars zijn dus zeer goed, maar lijken te veel op elkaar. Om deze reden koos de keuringscommissie ervoor om 'Mega Pearl' niet te bekronen en 'Phantom' wel.

o ***H. paniculata* 'Mid Late Summer'**
(Pieter Zwijnenburg Jr., Boskoop, 1990)
GROEIWIJZE: vrij hoog (teruggeknipte planten 1,4 m hoog en 1,4 m breed), vrij dicht, stevig; jonge stengels rood tot roodachtig; weinig gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 14 × 7 cm, eirond, rand getand, midgroen, zwak behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig, zeer groot, ca. 44 × 27 cm, halfdicht, met steriele en fertiele bloemen; rijk bloeiend.
BLOEMEN: wit, vrij duidelijke roodverkleuring, ca. 5,5 cm in doorsnede; bloembladen 3 × 2,5 cm, ovaal tot rond, gaafrandig met ingesneden top, elkaar iets overlappend; bloeitijd juli-augustus.
Hoewel dichtvertakt, stevig en rijkbloeiend,

voegt ‘Mid Late Summer’ niet veel toe aan het sortiment. De bloempluimen bestaan uit steriele en fertiele bloemen en toont daardoor vrij “klassiek”. Cultivars als ‘Greenspire’ en ‘Kyushu’ zijn aan te bevelen boven ‘Mid Late Summer’.

H. paniculata ‘Mount Everest’: ***H. paniculata*** **‘Everest’**

o ***H. paniculata*** **‘Mustila’**
(Mustila Arboretum, Elimäki, Finland, 1998)
GROEIWIJZE: middelhoog (teruggeknipte planten 1,6 m hoog en 1,4 m breed), vrij los, middelstevig; jonge stengels rood; tamelijk gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 14 × 6,5 cm, eirond, rand getand, midgroen, zwak-tamelijk behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig, middelgroot, ca. 30 × 17 cm, vrij los, met steriele en fertiele bloemen; vrij arm bloeiend.
BLOEMEN: wit, zwakke roodverkleuring, ca. 5 cm in doorsnede; bloembladen 2,5 × 2 cm, ovaal tot rond, gaafrandig, elkaar iets overlappend; bloeitijd juli-augustus.
In de 90-er jaren van de vorige eeuw werden in Finland de verschillende klonen van ‘Grandiflora’, ‘Praecox’ en *H. paniculata* verzameld en getest op sier- en gebruikswaarde en winterhardheid. ‘Grandiflora’ is prima winterhard in Finland, maar de bloeitijd is te laat in het seizoen waardoor de planten met name in het midden en noorden van Finland minder goed tot bloei komen. ‘Praecox’ is dus populair vanwege de vroege bloeitijd in het seizoen. Eén van de klonen die in Finland goed scoorde qua winterhardheid en bloei werd naar aanleiding van dit onderzoek genoemd naar het arboretum waar de plant ontstond: ‘Mustila’.
Volgens de criteria die in Nederland gelden is ‘Mustila’ dus geen opvallende cultivar, maar in Finland wordt deze hoog gewaardeerd vanwege de (aldaar) goede bloei en winterhardheid.

o ***H. paniculata*** **‘Pee Wee’**
(Louisiana Nursery, Baton Rouge (VS), voor 2002)
GROEIWIJZE: vrij laag (teruggeknipte planten 1,3 m hoog en 1,3 m breed), vrij los, middelstevig; jonge stengels bruingroen tot rood; tamelijk gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 10 × 5 cm, eirond, rand getand, donkergroen, (vrijwel) kaal.
BLOEIWIJZE: pluimvormig tot bolvormig, middelgroot, ca. 25 × 19 cm, vrij dicht, met meest steriele en weinig fertiele bloemen; rijk bloeiend.
BLOEMEN: bij uitlopen crème, later wit, vrij duidelijke roodverkleuring, ca. 4 cm in doorsnede; bloembladen 2 × 1,5 cm, ovaal, gaafrandig met ingesneden top, elkaar overlappend en in 2 kransen; bloeitijd juli-augustus.
‘Pee Wee’ is een gewoon aandoende cultivar, op het eerste gezicht zonder opvallende kenmerken of eigenschappen. De bloemen kleuren goed door en de bloemblaadjes van de steriele bloemen zijn leuk ingesneden, maar dit is te onopvallend om als sierwaarde aangemerkt te worden. Wel zijn er wat negatieve punten aan deze Amerikaanse cultivar: de plant groeit vrij los en is ook relatief gevoelig voor spint en roest.

*** ***H. paniculata*** **‘Phantom’**
(Pieter Zwijnenburg Jr., Boskoop, 1990)
GROEIWIJZE: vrij hoog (teruggeknipte planten 1,4 m hoog en 1,4 m breed), middeldicht, stevig; jonge stengels rood tot roodachtig; weinig gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 12 × 5,5 cm, eirond, rand getand, midgroen, zwak behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig tot bolvormig, groot, ca. 25-33 × 25 cm, zeer dicht, met meest steriele en weinig fertiele bloemen; zeer rijk bloeiend.
BLOEMEN: bij uitlopen iets crème, later wit, ster-

74. *Hydrangea paniculata* ‘Phantom’

75. *Hydrangea paniculata* 'Pink Diamond'

76. *Hydrangea paniculata* 'Pink Diamond'

ke roodverkleuring, ca. 5 cm in doorsnede; bloembladen 3 × 2 cm, ovaal, gaafrandig, elkaar niet of nauwelijks overlappend; bloeitijd juli-oktober (zeer mooie nabloei).
Naast 'Limelight' is dit een absolute topper in het sortiment. De bloemen zijn witter dan bij 'Limelight', maar kleuren sterker rood. De andere eigenschappen zijn min of meer gelijk aan 'Limelight' (zie aldaar). De vorm van de bloempluimen is eveneens kenmerkend. De overhangende bloempluimen zijn afgeplat met een klein "puntje" aan de top. De niet gekeurde 'Crûg Farm' lijkt sterk op 'Phantom'.

*** *H. paniculata* 'Pink Diamond'**
(R. & J. de Belder, Arboretum Kalmthout, België, 1980)
GROEIWIJZE: middelhoog (teruggeknipte planten 0,9 m hoog en 1,1 m breed), middeldicht, middelstevig; jonge stengels rood tot roodachtig; vrij sterk gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 11 × 5,5 cm, eirond-ovaal, rand getand, donkergroen, zwak behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig, middelgroot, ca. 30 × 19 cm, halfdicht, met steriele en fertiele bloemen; vrij rijk bloeiend.
BLOEMEN: wit, sterke roodverkleuring, ca. 4,5 cm in doorsnede; bloembladen 2 × 1,5 cm, ovaal tot rond, gaafrandig, elkaar overlappend; bloeitijd juli-augustus.
Zaailing van 'Unique' en één van de betere introducties van Robert en Jelena de Belder. Omdat de plant niet heel erg dicht vertakt kunnen jonge planten wat warrig groeien. Oudere struiken vullen over het algemeen goed. De witte bloemen kleuren vrijwel altijd via zachtroze naar dieprozerood, één van de belangrijkste sierwaarden van 'Pink Diamond'. Vooral vaststaande planten kunnen een lust voor het oog zijn. Naast de bloemverkleuring is 'Pink Diamond' één van de weinige cultivars waarvan het blad een goede herfstverkleuring geeft. Lijkt op een zwaardere bodem beter te presteren en geeft dan grote bloempluimen die goed rood verkleuren.

H. paniculata PINKY WINKY: ***H. paniculata* 'DVPPinky'**

*** *H. paniculata* 'Silver Dollar'**
(Pieter Zwijnenburg Jr., Boskoop, 1990)
GROEIWIJZE: middelhoog (teruggeknipte planten 1,2 m hoog en 1,2 m breed), middeldicht, middelstevig; jonge stengels rood tot roodachtig; vrij sterk gevoelig voor spint/roest.

77. *Hydrangea paniculata* 'Silver Dollar'

BLADEREN: 15 × 9 cm, eirond, rand getand, midgroen, zwak-tamelijk behaard.
BLOEIWIJZE: bolvormig, middelgroot, ca. 30 × 30 cm, zeer dicht, met meest steriele en weinig fertiele bloemen; rijk bloeiend.
BLOEMEN: bij uitlopen crème, later wit, vrij duidelijke roodverkleuring, ca. 4 cm in doorsnede; bloembladen 2 × 2 cm, rond, gaafrandig, elkaar overlappend; bloeitijd juli-september (mooie nabloei).
Opvallend vanwege de fijne structuur van de bloempluimen en helderwitte bloemkleur. Zoals ook bij 'Pink Diamond' het geval is kunnen jonge planten door de losse groei ietwat warrig groeien. Eenmaal vaststaand ontwikkelt 'Silver Dollar' zich tot een rijk bloeiende dichte struik. Evenals bij 'Burgundy Lace' het geval was, waren de planten in de opplant in Wisley Garden (Engeland) erg mooi. Ze vormden daar stevige takken, waarbij de gedrongen groeiwijze goed tot uiting kwam. 'Silver Dollar' leent zich goed voor de teelt als potplant.
Helaas is 'Silver Dollar' vrij gevoelig voor spint en roest.

o ***H. paniculata* 'Skylight'**
(Pieter Zwijnenburg Jr., Boskoop, 1990)
GROEIWIJZE: hoog (teruggeknipte planten 1,6 m hoog en 1,6 m breed), middeldicht, stevig; jonge stengels rood; weinig gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 17 × 9 cm, eirond, rand getand, midgroen, zwak behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig, zeer groot, ca. 35(-50) × 25(-30) cm, halfdicht, met steriele en fertiele bloemen; rijk bloeiend.
BLOEMEN: wit, zwakke roodverkleuring, ca. 5,5 cm in doorsnede; bloembladen 3 × 2,5 cm, ovaal, gaafrandig met ingesneden top, elkaar niet of nauwelijks overlappend; bloeitijd half juli-augustus.
Zeer (te) sterk groeiende cultivar, met sterke takken en een vrij dichte habitus. De bloempluimen zijn fors en verschijnen pas laat in het seizoen.

o ***H. paniculata* 'Tardiva'**
(Crown Commissioners, Windsor Great Park, Windsor, Verenigd Koninkrijk, voor 1975)
GROEIWIJZE: middelhoog (teruggeknipte planten 1,7 m hoog en 1,6 m breed), middeldicht, middelstevig; jonge stengels roodachtig; iets gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 15 × 8 cm, eirond, rand getand, midgroen, zwak behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig, zeer groot, ca. 40 × 22 cm, halfdicht, met steriele en fertiele bloemen; vrij rijk bloeiend.
BLOEMEN: wit, zwakke roodverkleuring, ca. 5 cm in doorsnede; bloembladen 2,5 × 2 cm, ovaal, gaafrandig, elkaar niet of nauwelijks overlappend; bloeitijd juli-september.
Aardige cultivar die wat "gewoontjes" aandoet. Nauwelijks roodverkleuring na de bloei, maar wel een lange bloeiperiode. 'Tardiva' is één van de langstbloeiende cultivars in het sortiment. Helaas heeft deze cultivar de gewoonte om, zeker op jonge leeftijd, wat onregelmatig te groeien. Ook de gezondheid is wat minder dan bij vergelijkbare cultivars.
Over de herkomst zijn de meningen verdeeld. Het is zeker dat 'Tardiva' rond 1975 vanuit Windsor Great Park werd geïntroduceerd. Andere bronnen melden dat het een Franse cultivar is die door Pépinières Chenault (Orléans) al in het begin van de 20e eeuw werd benaamd en die door de Engelsen werd geherintroduceerd.

o ***H. paniculata* 'Tender Rose'**
(Darthuizer Boomkwekerijen, Leersum, 1987)
GROEIWIJZE: vrij hoog (teruggeknipte planten 1,4 m hoog en 1,3 m breed), vrij dicht, stevig; jonge stengels roodachtig; weinig gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 13 × 7 cm, eirond, rand getand, midgroen, zwak behaard.

BLOEIWIJZE: pluimvormig, groot, ca. 22(-34) × 16(-22) cm, halfdicht, met steriele en fertiele bloemen; zeer rijk bloeiend.
BLOEMEN: wit, zwakke roodverkleuring, ca. 4 cm in doorsnede; bloembladen 2 × 2 cm, rond, gaafrandig met ingesneden top, elkaar zeer sterk overlappend; bloeitijd juli-augustus.
In de bloempluimen van 'Tender Rose' zijn zeer weinig steriele bloemen aanwezig. Ze zijn slank en lopen duidelijk puntig toe. Hierdoor krijgt de pluim een vrij iel (= "tender") uiterlijk. Overigens is "tender rose" ook een Engelse kleuraanduiding voor oudroze. De bloemen verbloeien nauwelijks. Ondanks de rijke bloei is de sierwaarde relatief laag, reden om 'Tender Rose niet te bekronen.

*** *H. paniculata* 'Unique'**
(R. & J. de Belder, Arboretum Kalmthout, België, 1970)
GROEIWIJZE: middelhoog (teruggeknipte planten 1,6 m hoog en 1,6 m breed), middeldicht, middelstevig; jonge stengels rood; iets gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 13 × 6 cm, ovaal, rand getand, midgroen, zwak behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig, middelgroot, ca. 28 × 13 cm, vrij dicht, met steriele en fertiele bloemen; rijk bloeiend.
BLOEMEN: wit, vrij duidelijke roodverkleuring, ca. 4 cm in doorsnede; bloembladen 2 × 2 cm, rond en iets gootvormig, gaafrandig, elkaar overlappend; bloeitijd juli-augustus.
Zoals onder het kopje "Ontwikkeling van nieuwe cultivars" als geschreven kan 'Unique' beschouwd worden als de eerste moderne cultivar van *H. paniculata*. De bloempluimen tonen steriele en fertiele bloemen in een goede verhouding tot elkaar. Hierdoor heeft men niet het idee met een "wilde" *H. paniculata* te maken te hebben, maar ook niet met een ver doorgeselecteerde cultivar. Hierdoor heeft 'Unique' steeds een charmante uitstraling.
Overigens is de groei van 'Unique' op veengrond veel minder goed dan op zwaardere zand- en kleigrond. De grondsoort op enkele buitenlandse locaties is dan ook de reden dat de planten er onder andere in Wisley Garden zeer fraai bij stonden.

o ***H. paniculata* 'White Goliath'**
(Kwekerij Rein & Mark Bulk, Boskoop, 2000)
Syn. *H. paniculata* 'Goliath'
GROEIWIJZE: vrij hoog en vrij breed (teruggeknipte planten 1,2 m hoog en 1,6 m breed), middeldicht, middelstevig; jonge stengels roodachtig; iets gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 14 × 8,5 cm, eirond-ovaal, rand getand, midgroen, zwak behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig, groot, ca. 31 × 20 cm, vrij los, met steriele en fertiele bloemen; vrij rijk bloeiend.
BLOEMEN: wit, zwakke roodverkleuring, vrij groot ca. 6,5 cm in doorsnede; bloembladen 3,5 × 2,5 cm, ovaal en iets gegolfd, gaafrandig met ingesneden top, elkaar niet of nauwelijks overlappend; bloeitijd juli-augustus.
Fors groeiende cultivar met grote, vrij open bloempluimen. Het is geen opvallende cultivar, mede vanwege het feit dat de bloemen nauwelijks rood verkleuren, maar een wat rozelila-achtige kleur krijgen. Vanwege de forse groei leent 'White Goliath' zich om als 90- of 120 cm hoge onderstam gekweekt te worden om andere cultivars op te enten.

78. *Hydrangea paniculata* 'Unique'

o ***H. paniculata* 'White Lace'**
(R. & J. de Belder, Arboretum Kalmthout, België, 1970)
GROEIWIJZE: middelhoog (teruggeknipte planten 1,4 m hoog en 1,4 m breed), middeldicht, middelstevig; jonge stengels roodachtig; weinig gevoelig voor spint/roest.

BLADEREN: 12 × 6 cm, eirond-ovaal, rand getand, donkergroen, tamelijk behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig, zeer groot, ca. 36(-49) × 18(-24) cm, vrij dicht, met meest steriele en weinig fertiele bloemen; rijk bloeiend.
BLOEMEN: bij uitlopen crème, later wit, vrij duidelijke roodverkleuring, ca. 4,5 cm in doorsnede; bloembladen 2 × 1,5 cm, ovaal, gaafrandig, elkaar iets overlappend; bloeitijd juli-augustus.
Lijkt enigszins op 'Brussels Lace', maar heeft wat dichtere bloempluimen met meer steriele bloemen. De bloempluimen zijn echter vrij zwaar en zeker als de vruchten ontwikkelen kunnen de takken de pluimen niet meer goed dragen en buigen ze sterk door. Dit gaat duidelijk ten koste van de habitus, die toch al enigszins ongelijk is.

o ***H. paniculata* 'White Lady'**
(Pieter Zwijnenburg Jr., Boskoop, 1990)
GROEIWIJZE: middelhoog (teruggeknipte planten 1,4 m hoog en 1,3 m breed), middeldicht, stevig; jonge stengels bruingroen tot rood; iets gevoelig voor spint/roest.
BLADEREN: 12 × 6 cm, eirond, rand getand, midgroen, zwak-tamelijk behaard.
BLOEIWIJZE: pluimvormig, groot, ca. 32 × 22 cm, vrij los, met steriele en fertiele bloemen; rijk bloeiend.
BLOEMEN: wit, zwakke roodverkleuring, ca. 5,5 cm in doorsnede; bloembladen 2,5 × 2,5 cm, rond en iets gootvormig, grof getand, elkaar iets overlappend; bloeitijd juli-augustus.
Iets breder en minder hard groeiend dan 'Kyushu' en gewoonlijk ook iets donkerder groen blad. Toch wordt 'Kyushu' beter gewaardeerd door de keuringscommissie en blijft 'White Lady' zonder waardesterren.

H. paniculata 'Zwijnenburg': ***H. paniculata* 'Limelight'**

Niet gekeurde cultivars

H. paniculata ANGEL'S BLUSH: ***H. paniculata* 'Ruby'**

***H. paniculata* 'Azo Vulcan'**
(R. & J. de Belder, Arboretum Kalmthout, België, 1967)
Syn. *H. paniculata* 'Mount Aso'
Een kloon van wilde origine, gevonden op Mount Aso, een vulkaan op Kyushu in Japan. Een sterk vertakte middelhoge struik. De bloeitijd is erg laat en duurt tot in november.
Volgens Jelena de Belder is deze cultivar, vanwege de dichte vertakking, ook geschikt om op een stam te enten.

***H. paniculata* 'Barbara' (THE SWAN)**
(R. & J. de Belder, Arboretum Kalmthout, België, 1998)
Kleine struik met zeer grote steriele bloemen. De bloemen zijn zuiver wit en verkleuren niet naar paarsrood. De takken zijn vrij slap en buigen vaak om vanwege de grote bloeiwijzen.

***H. paniculata* 'Bokraflame' (COCKTAIL)**
(Boot & Co Boomkwekerijen BV, Boskoop, 2008)
Relatief gedrongen struik tot circa 1 m met stevige takken. Brede bloempluimen, vrijwel geheel bestaand uit steriele bloemen. De bloempluimen kleuren eerst (crème)wit, vervolgens groenig om uiteindelijk rood te verbloeien.

***H. paniculata* 'Bokraplume' (MAGICAL FIRE, MELANGE)**
(Boot & Co Boomkwekerijen BV, Boskoop, 2008)
Vrij brede, gedrongen struik. Bloempluimen vrij lang en conisch gevormd, bestaand uit relatief veel steriele bloemen. De bloemen zijn wit met een roze zweem bij openen en kleuren diep purperrood bij verbloeien.

***H. paniculata* 'Bokratorch' (MAGICAL FLAME)**
(Boot & Co Boomkwekerijen BV, Boskoop, 2008)
Gedrongen struik met een relatief brede groeiwijze. De bloempluimen zijn regelmatig van opbouw met fertiele en steriele bloemen. Ze zijn slank conisch van vorm. De steriele bloemen hebben een sterke roodverkleuring.

***H. paniculata* 'Bulk' (EARLY SENSATION, QUICK FIRE)**
(Kwekerij Rein & Mark Bulk, Boskoop, 2003)
Vrij gedrongen, brede struik. Bloeiwijzen met fertiele en steriele bloemen. De eerste bloemen openen al omstreeks half juni en de plant blijft doorbloeien tot in september. De steriele bloemen kleuren zeer sterk paarsrood bij verbloeien. Als de oudere bloemen al rood kleuren zijn er ook nog jonge, witte bloempluimen in de struik zichtbaar. Dit zorgt voor een opvallend effect. Het blad van 'Bulk' toont, zelfs op veengrond, herfstkleuren.

***H. paniculata* 'Chantilly Lace'**
(Center for Applied Nursery Research, Dearing, Georgia, Verenigde Staten, voor 1998)

Grote sterk opgaande struik, tot 2 m hoog. Bloemen in grote bloeiwijzen, wit en later paarsrood verkleurend. Steriele bloemen met drie of 4 bloembladen.

H. paniculata COCKTAIL: ***H. paniculata* 'Bokraflame'**

***H. paniculata* 'Darlido' (DART'S LITTLE DOT)**
(Darthuizer Boomkwekerijen, Leersum, ca. 1995)
Lage brede struik, gewoonlijk niet hoger dan circa 1 m. Bloemen in relatief kleine bloeiwijzen, enigszins op 'Grandiflora' gelijkend. Deze cultivar stond in eerste instantie (in 1993) op de kwekerij in Leersum als 'Greenfinch', maar dit werd later veranderd in de huidige (en geldige) cultivarnaam.

H. paniculata DART'S LITTLE DOT: ***H. paniculata* 'Darlido'**

***H. paniculata* 'Degustar' (STARLIGHT FANTASY)**
(F. de Gussem, België, 2000)
Halfhoge struik met stevige, relatief dikke takken. De bloempluimen bestaan uit vrij veel fertiele bloemen en minder steriele bloemne waardoor de "klassieke" vorm ontstaat. Steriele bloemen zuiver wit, nauwelijks roodverkleuring. Ontstond als zaailing van 'Unique'.

***H. paniculata* 'Dharuma'**
(Geimporteerd uit japan in 1989)
Vrij kleine struik, tot 1,5 m. De bloeiwijzen zijn afgeplat en bestaan uit veel steriele bloemen, maar er zijn ook fertiele bloemen. De bloemen zijn wit, maar verkleuren snel naar paarsrood. De bloeitijd is vroeg, vanaf juni (een maand vroeger dan de meeste andere cultivars). Wellicht is dit een hybride met *H. heteromalla*.

H. paniculata EARLY SENSATION: ***H. paniculata* 'Bulk'**

***H. paniculata* 'Garnet'**
(R. & J. de Belder, Arboretum Kalmthout, België, ca. 1990)
Takken en bladeren vrij sterk behaard. Het is een selectie uit f. velutina. Vrij kleine plant, niet hoger dan 2 m. Zeer rijk bloeiend met relatief kleine bloeiwijzen. Zaailing van 'Pink Diamond' Geïntroduceerd door Monrovia Nurseries te Californië in de Verenigde Staten. De bloemen hebben een sterke roodverkleuring (waarnaar de naam verwijst).

***H. paniculata* 'Great Escape'**
(Darthuizer Boomkwekerijen, Leersum, ca. 1995)
Krachtig groeiende en sterk opgaande struik. Bloemen crèmewit, verkleurend naar paarsrood. Er zijn vrijwel geen steriele bloemen. Bloeitijd juli-september. Wordt vrijwel niet meer verhandeld.

H. paniculata GREAT STAR: ***H. paniculata* 'Le Vasterival'**

H. paniculata 'Lammetje': ***H. paniculata* 'Little Lamb'**

***H. paniculata* 'Little Lamb'**
(R. & J. de Belder, Arboretum Kalmthout, België, ca. 1995)
Syn. *H. paniculata* 'Lammetje'
Kleine traag groeiende stuik, met grote bloeiwijzen die vrijwel alleen uit steriele bloemen bestaan. Bloemen wit later iets paarsrood verkleurend. Vrij vroeg bloeiend. Voor het eerst geïntroduceerd in de Verenigde Staten door Springfield Nurseries in Michigan. Deze plant heeft US Plant Patent.

***H. paniculata* 'Last Post'**
(Darthuizer Boomkwekerijen, Leersum, 1999)
Vrij kleine struik, tot 1,3 m. De bloeiwijzen zijn groot, met steriele en fertiele bloemen. De steriele bloemen zijn paarsrood, verkleurend naar donker paarsrood. Zaailing van 'Pink Diamond'.

***H. paniculata* 'Le Vasterival' (GREAT STAR)**
(Pépinières Minier, Beaufort-en-Vallée, Frankrijk, 2007)
Breed opgaand met vrij stevige takken. De bloeiwijzen bestaan duit steriele en fertiele bloemen, waarbij de steriele bloemblaadjes grof getand zijn. Weliswaar niet zo grof als bij 'Bridal Veil', maar toch opvallend.

H. paniculata MAGICAL FIRE: ***H. paniculata* 'Bokraplume'**

H. paniculata MAGICAL FLAME: ***H. paniculata* 'Bokratorch'**

***H. paniculata* 'Mathilde'**
(Fréderique Buisson, Frankrijk, 1990)
Zeer grote bloeiwijzen met grotendeels fertiele bloemen, crèmewit.

***H. paniculata* 'Meehan'**
(Bailey Nurseries St. Paul, Minnesota / University of Wisconsin (VS), 1990)

Compacte struik, tot 1 m hoog en 2 m breed. Bladeren vrij klein tot gemiddeld. Bloeiwijzen circa 10 cm lang en 5-15 cm breed, met vooral crèmewitte steriele bloemen. Wordt ook gespeld als 'Meehanii'

H. paniculata MELANGE: ***H. paniculata* 'Bokraplume'**

H. paniculata 'Mount Aso': ***H. paniculata* 'Azo Vulcan'**

***H. paniculata* 'October Bride'**
(R. & J. de Belder, Arboretum Kalmthout, België, 1967)
Halfhoge struik, tot 2,5 m. De bloeiwijzen zijn groot en de bloeitijd is laat en duurt tot de eerste vorst. Zaailing van 'Tardiva'.

***H. paniculata* 'Papillon'**
(R. & J. de Belder, Arboretum Kalmthout, België, 1970)
Breed uitgroeiende struik, tot 3 m. De bloeiwijzen zijn groot en wit tot crèmewit gekleurd. Bloeitijd augustus. De vele steriele bloemen hebben met wat fantasie de vorm van een vlinder (vandaar de naam papillon).

***H. paniculata* 'Pink Briant'**
(Herkomst onbekend)
Grote bloeiwijzen met weinig steriele bloemen en veel witgroene fertiele bloemen.

***H. paniculata* 'Pink Lady'**
(Pieter Zwijnenburg Jr., Boskoop, 1990)
Kleine struik, nooit hoger dan 1,5 m, met korte takken. Bloeiwijzen relatief groot, met veel fertiele bloemen. De steriele bloemen zijn licht paarsrood en verkleuren snel naar donker paarsrood.

***H. paniculata* 'Pink Wave'**
(Edouard Avdeew, Frankrijk, 1980)
Grote struik met lange takken en relatief weinig blad. Bloeiwijzen ca. 20 cm groot, wit tot witgroen. Lange bloeitijd.

***H. paniculata* 'Praecox'**
(Geïmporteerd door Charles Sargent uit Japan in 1893)
Oude Japanse cultivar die vooral opvalt door de zeer vroege bloeitijd.De bloempluimen, die uit fertiele en steriele bloemen bestaan verschijnen al omstreeks begin juni. 'Praecox' is dan ook al uitgebloeid als de andere cultivars bloeien. Een andere opvallende eigenschap van 'Praecox' is de goede gele herfstverkleuring. In combinatie met de verdroogde bloempluimen geeft dit een rustiek winterbeeld.

H. paniculata QUICK FIRE: ***H. paniculata* 'Bulk'**

***H. paniculata* 'Renhy' (VANILLE FRAISE)**
(Pépinières Renault, Gorron, Frankrijk, 2005)
Ontstaan als zaailing waarbij 'Unique' de moederplant was. Opgaand groeiend, maar toch vrij los en open. Oudere struiken hebben de neiging erg open te vallen. De bloempluimen bestaan vrijwel uitsluitend uit steriele bloemen. Aanvankelijk crèmewit maar bij uitbloeien roze tot diep zacht rozerood. Werd tijdens Plantarium 2006 met een bronzen Medaille bekroond (zie Dendroflora Nr. 43, pag. 148).

***H. paniculata* 'Ruby' (ANGEL'S BLUSH)**
(R. & J. de Belder, Arboretum Kalmthout, België, 1970)
De bloempluimen dragen vrij veel steriele bloemen die intens rood kleuren bij verbloeien. .

***H. paniculata* 'Shikoku Flash'**
(Masato Yokoi, Kawaguchi, Japan, 2000)
Voor zover bekend de enige bontbladige cultivar van *H. paniculata*. De jonge scheuten zijn heldergroen met crèmekleurige vlekken en stippen. Het volwassen blad is donkerder groen en sterk crèmewit tot wit gevlekt en gestippeld. De bloempluimen zijn 15-20 cm lang en bestaan uit fertiele en steriele bloemen.

***H. paniculata* 'Snow Mountain'**
(Verenigde Staten)
'Snow Mountain' wordt door enkele Amerikaanse kwekerijen beschouwd als een verbetering van 'Kyushu'. De bloempluimen zijn groter en wat dichter bezet met bloemen. Daarbij zou 'Snow Mountain' zeer goed hitte verdragen, wat belangrijk is voor de zuidelijker gelegen staten in de Verenigde Staten.

H. paniculata STARLIGHT FANTASY: ***H. paniculata* 'Degustar'**

H. paniculata THE SWAN: ***H. paniculata* 'Barbara'**

H. paniculata VANILLE FRAISE: ***H. paniculata* 'Renhy'**

***H. paniculata* 'Webb'**
(J.A. Webb, Huntsville, Alabama, Verenigde Staten, voor 2003)

Lijkt op 'Grandiflora'. Bloeiwijzen met vooral steriele bloemen; 18 cm lang en 8-28 cm breed. Bloemen verkleuren paarsrood. Vanwege de grote bloeiwijzen buigen de takken vaak sterk door.

***H. paniculata* 'White Moth'**
(R. & J. de Belder, Arboretum Kalmthout, België, 1975)
Brede struik met op jonge leeftijd vrij slappe, ietwat gedraaide taken. Rijkbloeiend, veel steriele bloemen in de pluimen aanwezig. De bloempluimen van jonge planten zijn te zwaar waardoor de plant open valt. De vertakking is echter goed en als een plant een aantal jaren vast staat wordt deze steeds mooier.

***H. paniculata* 'White Tiara'**
(Klehm's Nursery, South Barrington, Illinois, Verenigde Staten, ca. 2001)
Vrij open plant. Geselecteerd vanwege de grote losse vertakte bloeiwijzen. Gevonden in de tuinen van William Fredericks, Hockessin in Delaware.

***H. paniculata* 'Wim's Red'**
(W.A.M. Rutten, Leende, 2006)
Evenals 'Bulk' is dit een relatief vroeg in het seizoen bloeiende cultivar waarvan de bloempluimen vervolgens diep rozerood verkleuren. Werd door Wim Rutten geselecteerd uit zaailingen en na diens overlijden door Oprins (Rijkevorsel, België) in de handel gebracht.

Dank aan
De auteurs van dit artikel willen met name Mark Bulk bedanken voor zijn adviezen en enthousiaste inbreng bij het samenstellen van dit artikel.

Literatuur
BELDER, JELENA DE (1998): Het Arboretum van Kalmthout; De mooiste bloeiers in de vier seizoenen (tekst: Bie Wouters) – Lannoo NV, Tielt, 174 p.
BERTRAND, H. (2001): Preliminary Hydrangea Checklist – Institut National d'Horticulture, Angers, France, 55 p.
DIRR, MICHAEL A. (2004): Hydrangeas for American Gardens – Timber Press, Portland-Cambridge, 236 p.
GELDEREN, C.J. & GELDEREN, D.M. (2004): *Encyclopedia of Hydrangeas* - Timber Press, Portland-Cambridge, 279 p.
GELDEREN, D.M. VAN (2000): *Hydrangea paniculata* - Dendroflora 37:20-30
HAWORTH-BOOTH M. (1984): The Hydrangeas (5th revised edit.) - Constable Publishers, London, 127 p.
LAWSON-HALL, T. EN B. ROTHERA (1995): Hydrangeas A Gardeners' Guide - B. T. Batsford Ltd., 160 p.
MALLET, C. (1994): Hydrangeas species and cultivars, volume 2 - Centre d'Art Floral, editions Robert Mallet, Varengeville sur mer, France. – 112 p.
MALLET, C., MALLET, R. AND TRIER, H. (1992): Hortensias et autres Hydrangea - Centre d'Art Floral, editions Robert Mallet, Varengeville sur mer, France, 112 p.
MCCLINTOCK, E. (1957): A monograph of the genus *Hydrangea* - Proceedings of the California Academy of Sciences, Fourth series vol 29, no.5 p.147-256.

Ir. M.H.A. (Marco) Hoffman
Wetenschappelijk onderzoeker sortiment / taxonomie bij Praktijkonderzoek Plant & Omgeving (PPO Boomkwekerij), Lisse

R.T. (Ronald) Houtman
Secretaris Keuringscommissie KVBC.

Summary

The number of cultivars of Hydrangea paniculata has risen sharply in the past few years, especially from Dutch and Belgian origin. It was unclear if these newly introduced cultivars were improvements over the older cultivars. To find out, a trial was organised. Nearly forty different cultivars have been collected and planted out. At the initiative of the Royal Boskoop Horticultural society this trial became a Euro-Trial. So the plants have not only been tested in the Netherlands, but in several other European countries as well. Information from these trials was exchanged between the partners.